

Araştırma Makalesi • Research Article

Kadınların Sosyal Alana Çıkmalarının Önemi ve Etkileri*

The Importance and Effects of Women Going to Social Space

Rabia Bahar ÜSTE^a

^aProf.Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi
İMYO Yerel Yönetimler Programı,
İzmir/Türkiye rabia.uste@deu.edu.tr,
Orcid: 0000-0002-2525-0968

ÖZ

Çalışmada amaç, sosyal alana çıkmayı başararak değişik konularda tarih sayfaları içinde yer almayı sağlayabilen kadınların ele alınmasıdır. Bu kadınlar ilkleri gerçekleştirmiş olmalarına rağmen bu gün sosyal bilimlerde, fen bilimlerinde, sanatta, edebiyatta, müzikte yeterince bilinmemektedirler. Örnek verilen kadınlar, ülkelerin yönetimlerine, siyasal yaşamlarına ve tarihi süreçlerine etki etmişlerdir. Kadınların sosyal alana çıkarak her alanda etkin olabileceklerini savunmuşlardır. Aynı zamanda sosyal alana çıkabilen kadınların kamusal alanda da olabileceklerini göstermişlerdir. Çalışmada, sosyal alana çıkarak öncü kadınlardan olan Ada Lovelace, Elizabeth ve Emily Blackwell, Mary Sherman Morgan, Annie Smith Peck ele alınacaktır. Bu kadınlara çalışmada yer verilmesinin nedeni, diğer kadınlara sosyal alana çıkma açısından cesaret vermiş olmalarındandır.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Sosyal Alan, Yenilik, Siyaset, Yönetim.

ABSTRACT

The aim of this study is to discuss the women who have succeeded in going to the social area and can be included in the history pages. Although these women have realized the firsts, they are not known enough in social, sciences, science, art, literature and music today. The women exemplified influenced the governments, political lives and historical processes of the countries. They argued that women can be active in every field by going to the social space. They also showed that women who can go in the social sphere can also be in the public sphere. In the study, Ada Lovelace, Elizabeth and Emily Blackwell, Mary Sherman Morgan, Annie Smith Peck, who are among the leading women, will be discussed in the social field. The reason why these women are included in the study is because they encouraged other women to go to the social sphere.

Keywords: Women, Social Areas, Innovation, Politics, Governance.

1. GİRİŞ

Toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyete dayalı roller, kadınların sosyal alana çıkma aynı zamanda sosyal alanda yaşadıkları sorunlarda ve bunların çözüm önerilerinde doğrudan etkindir. Toplumlarda sosyo-kültürel yapıdaki farklılıklarla ortaya çıkan toplumsal cinsiyet rolleri, kadınlarla erkeklerin sosyal alanda yaşadıkları farklılıkları da ortaya koymaktadır. Sosyal alan bir öğrenme yeridir. Kadınların özel alanla sınırlı yaşamlarından sosyal alana çıkmalarının önemi öğrenmelerinin hızlanmasıdır. Öğrenen ve sorgulayan kadınlar, alanlarında yenilikleri ve gelişimi de beraberinde getirebilmişlerdir. Ülkeleri ile birlikte icatları, yenilikleri ve yaşama bakışları çerçevesinde öncü kadınlar, eril söylemi destekleyen yönetim ve siyasal yapılarının içinde bunlara da yön verebilecek temsil kabiliyetini gösterebilmişlerdir.

Çalışmada yer alan ve 18. yüzyıldan itibaren ilklere imza atan kadınlardan Ada Lovelace, Britanyalı matematikçi ve programcıdır. Aynı zamanda ilk bilgisayar ve mekanik hesap makinesini tasarlayan bir kadındır. Elizabeth ve Emily Blackwell, doktor olmalarının yanında ilk kez hastane kuran ve bu hastanede tıp eğitimi veren kadınlardır. Mary Sherman Morgan, ilk roket bilimcidir. Bu alanda çalışan bir şirketin dokuz yüz mühendisinden biri ve tek kadındır. Annie Smith Peck, ilk dağcı kadın olarak ünlenen Peck her zirveye tırmandığında “Kadınlara Oy Hakkı” pankartlarını dikme nedeninin genel oy hakkına destek vermek olduğunu söylemiştir. Bu kadınların ortak yanı kadınlara cesaret vermiş olmalarıdır.

* Bu makalede bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyulmuştur. / In this article, the principles of scientific research and publication ethics were followed.

2. SOSYAL ALANDA KADIN

Kadınların sosyal alana çıkması ile ilgili konuları yönetimlerin tartışması ve çözüm aramaları bu konuda sonuca giden yolu hızlandırabilecektir. Ailelerin incelenmesi ile başlaması gereken süreç, cinsiyet ayrımcılığının ortadan kaldırılmasına yönelik eğitimlerle devam etmelidir. Kadınların kamusal alanda yer alabilmesi için öncelikle sosyal alana çıkmaları gerekmektedir. Sosyal alan kavramı ile kamusal alanın aynı anlamda olmadığı ve sosyal alana çıkamayan kadınların kamusal alanda yer alabilme şanslarının yok denebilecek kadar az olması konu içinde örnek olarak verilen kadınların ne kadar önemli işler başardıklarını bir kez daha ortaya koymaktadır. Zillah Eisenstein kadının sosyal alana çıkmasının önemini şu şekilde vurgulamaktadır (Aulette & Wittner, 2012:3): İlk olarak aile içi sosyalleşme ve önemi, ikinci olarak sosyal alan kavramının eğitimle bağdaştırılması ve üçüncü olarak sosyal alanda cinsiyet ayrımcılığının önlenmesinin sürdürülebilirliği üzerinde durmaktadır. Aile ve eğitim, kadının sosyal alanda bulunmasının kaçınılmaz etkili yönlerindedir.

Sosyal alanda kadınların yaşadıkları birçok problemin, iş yaşamı, iş güvenliği, sağlık, ekonomik eşitlik, eğitim, güvenlik gibi konulara insan hakkı olarak bakılmadığından kaynaklandığı ileri sürülmektedir. Toplum kültürünün ve yasal düzenlemelerin kadınlara engel olmayacak aksine destekleyecek nitelikte olmasının gerekliliği, kadın, toplum ve kültür üzerine çalışma yapan Maria Lugones tarafından ele alınmıştır. Logues bu durumu “toplumda kadının kültürel olarak sevilmesi ve istenmesi” (Charlesworth, 1995:102-105) olarak ifade etmiştir.

Kadın haklarının ve buna bağlı olarak ekonomik özgürlüklerinin sağlanması 19. yüzyılın başlarında tartışılan konular arasında yer almıştır. Gelişmeye başlayan sanayi ile birlikte “çalışan kadın” kavramı ekonomik, siyasal ve sosyal bir boyut kazanmaya başlamıştır. Ülkelere göre değişkenlik gösteren ekonomik süreçler, sosyal anlatının da değişimini hukuksal süreçlerle destekler konuma getirmiştir. Örneğin, 1869 yılında evlerinin dışında yine özel alanda hizmet vermek için iş edinen kadın sayısı İngiltere’de oldukça artmıştır. Hasta bakımını takip eden bu süreç, sosyal alanda kadın ile ilgili argümanları da değiştirmeye başlamıştır. Charlotte Perkins ve Olive Schreiner, özel alanda yapılan işlerin değişimi ile toplumdaki ihtiyaçların artması ve çeşitlenmesi ile kadının farklı bir statüye kavuştuğunu ifade etmektedirler. Bu durumu iki yönlü olarak açıklamışlardır: ilk olarak toplumsal ihtiyaçların oluşturduğu stresi azaltmak ve ikinci olarak ihtiyaçları karşılamanın yanında hukuki zemini hazırlamak (Cott, 1987:119).

Harriot Stanton Blatch 19. yüzyılın son yarısında “Kadın neden her alanda yok” sloganı ile çalışmalarına hız vermiştir. Kadınlara kadınlar için “sosyal reform programları” hazırlanması gerektiğini ancak siyasal alanda kadınların özellikle karar mekanizmalarında olmadan eril söylemi önceleyen parlamentoların kadınlar için gereken yasaları ihtiyaçlar doğrultusunda çıkarılmasının zor olduğunu çağın büyük bir kazanımının kadınlara oy hakkı ve parlamentolarda yer almaları olacağını yine gelişimine katkı sağladığı “Suffraj Hareketi” (Dubos, 1998:176-177) ile açıklamıştır. Suffraj Hareketi’nin Amerika’daki öncülerinden ve aynı zamanda bu hareketin temel taşı olan kadınlara oy hakkı için mücadelenin öncülerindedir. Kadınların siyasal yaşama katılımının cinsiyetlerarası ilişkiyi pekiştirici mi yoksa değiştirici mi etki yaptığı konusundaki feminist tartışmalar yüzyıllar içinde ikinci durumu destekler olmuştur. Genel kanı, kadınlar sosyal alana çıktıklarında kendilerine güvenleri artıyor, kadın olarak ekonomik, siyasal ve sosyal birçok konuyu değiştirebileceklerini fark ediyorlar, başarısızlık ve çatışmanın sadece onların hayatlarında olmadığını gözlemliyorlar, meslek edinme aynı zamanda mesleklerini sürdürebilmek ve stratejik konularda karar verme durumunda bağımsız hareket etme yeteneğini kazanıyorlar. Molyneux’un bu konuyu destekleyen “... kadınlardaki bilinçlenmenin hem ekonomik hem cinsiyet temelli baskıları kapsamaması, ayrıca siyasal etkinliklerin, kadınların kendilerini özdeşleştireceği biçimde, pratik ihtiyaçlardan başlayarak stratejik hedeflere doğru gelişmesi gerekmektedir” (Wedel, 2013:232-233) sözleri sosyal alanda kadının yer bulabilmesinin çok şeyi değiştirebileceğine de işaret etmektedir.

Demokrasinin sorunlarından biri olarak görülen kadın hakları ile ilgili yaşanan olumsuzlukların temelinde kadının özel alan ile tanımlanması bulunmaktadır. Kadınların sosyal alanda yer alabilmesinin sorun olarak karşımıza çıkmasında demokratik değerlerin bu konuda yavaş ilerlemesi, engellerle karşılaşılması ve tersliklerle dolu olmasındandır. Genel oy hakkı erkekler için 19. yüzyılın başlarında yoğun bir biçimde ele alınırken, kadınlar adına 20. yüzyılın ilk yarısına kadar bu mücadele sürmüştür. Örneğin, İngiltere’de kadınlara oy hakkı 1948 yılında tanınmıştır. Demokrasinin beşiği, ileri demokrasinin geliştiği ülke olarak kabul gören İngiltere’de toplumsal cinsiyet ayrımcılığı her konuda olduğu gibi oy hakkında da kendisini göstermiştir (Bottomore, 1987:11-12).

Bu bağlamda, “Modern dünyanın, geçmişe göre modern kurumlar, modern toplumsal fikirler ve modern hayatın kendisi bağlamında kadının sosyal alanda olması gerekliliğine özgü nedenler nelerdir? sorusuna Mill, insanlar modern dünya ile birlikte, yaşamdaki yerlerin dışında doğabiliyor, bu doğdukları yerlere değiştirilmez bağlarla zincirlenmiyorlar, bunun yerine kendi yeteneklerini ve en çok arzuladıkları hayat tarzına sahip olmak için önlerine çıkan herhangi bir şans kullanmakta özgürdürler” (Mill, 2016:27) yanıtını vermiştir.

3. TOPLUMSAL CİNSİYET AYRIMCILIĞININ SOSYAL ALAN ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Toplumsal cinsiyet, cinsiyet kavramından farklı olarak kadın ve erkekle ilgili sosyal inşayı işaret etmektedir. Bu sosyal inşayı farklı kültürel öğelerin, davranışsal ve karakteristik özelliklerin üzerine işlendiği “sosyal alanı” tanımlar. Linda Nicholson, kadınların gerçekliğe göre değil, eril söylemin tarih, kültür ve zaman içindeki konumlandırılmasına göre algı geliştirildiği oysa kadınların toplumda kendi konumlarının olduğunu ayrımcılık yapılması nedeni ile olumsuzluk yaşadıklarını söylemiştir (Saliya, 2017:65-66).

19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyılın başlarında özellikle ekonomik ve siyasal haklar yoğun olarak erkekler için oluşturulmaya çalışılmıştır. Kadına yaşam döngüsü içinde özel alan tanımlandığı için ekonomik ve siyasal hakların gerekliliği demokrasinin gelişmeye başladığı toplumlarda da düşünülmemiştir. Oysa 19. yüzyılın sonlarında kadın işçiler değişik alanlarda çalışmaya başlamış ve sosyal alanda hak mücadelesi içine girmişlerdir. Charlotte Perkins ve Olive Schreiner, yargı kadınları korumadan ve hakları için yaptıkları mücadelelerinde arkalarında olmadan kadınların bunları savunmasının zor olduğunu, yasamanın da bunu

destekleyecek yasal düzenlemeleri yapması gerektiğini belirtmişlerdir. 20. yüzyılın başlarında yaşanan ve dünyayı etkileyen savaşlar, kadınların özel alan ile birlikte sosyal alanda ne denli başarılarına imza attıklarını ispatlamıştır (Cott, 1987:120-121).

Toplumsal önyargılar bir cinsiyet ile ilgilidir. Toplumsal cinsiyet ayrımcılığına bakıldığında özellikle kadınlara yönelik önyargılar erkeklere duyulan önyargılardan oldukça fazladır. Cinsiyet ayrımcılığı kişilerarası etkileşimlerde gözlenir. Lott, gerçek yaşam alanlarında yaptığı gözlemlerde kadınların nadiren de olsa birlikte oldukları kişilere (kadın ya da erkeklere) karşı olumsuz davrandıklarını ancak erkeklerin erkeklere karşı nadiren olumsuz davrandıklarını ama kadınlara karşı daha fazla olumsuz davrandıkları sonucuna ulaşmıştır (Dökmen, 2012:115-118).

Birçok devrimde olduğu gibi kadınlar sosyal alana çıkmaları ile toplumlarının kaderlerine yön vermede etkinlik göstermişlerdir. Amerikan Devrimi buna güzel bir örnektir. Amerikan Devrimi'nin vizyonu olarak demokrasi anneleri kavramı geleneksel anne rolünü üstlenen özel alandaki kadının sosyal alanda da ne denli güçlü olduğunu anlatabilmek için kullanılmıştır. Annelerin özel alanda yaptığı eğitimin topluma aktarılması olarak algı geliştirilmiştir. Kadınların sorumlulukla ilgili güçlü yönlerinin toplumsal problemleri çözmede öncü bir işlev görebileceği geleneksel öğreti ile modern öğretiyi birleştirebilen kabiliyetleri ile açıklanmıştır. Zorluklar karşısında vazgeçmeme özelliklerinin topluma örnek bir davranış olacağı kadınlar kadar erkekler tarafından da yıllar içinde yazılı basın aracılığı ile de desteklenmiştir (Kerber, 1980:235).

19. ve 20. yüzyıl ile nihayet 21. yüzyıl toplumsal cinsiyet ayrımcılığının ele alındığı ve çalışmalara hız kazandırıldığı yüzyıllardır. Cinsiyet, cinsiyet rolleri, toplumsal cinsiyet gibi konular daha öze indirgenerek "kadın ve toplum"(Arduman, 2013:164) bütünleşmesi bu kavramlarla açıklanmaya çalışılmıştır. Üretim-tüketim ve ideolojilerin değişimi hepsine farklı anlamlar yüklemiştir. Bu çalışmalar, kadın ve erkeğin psikolojik anlamda yaşadıkları değişkenlerle de bağdaştırılmaya aynı zamanda kadın ve erkeği anlamadan toplumsal sorunlarına çözüm getirebilmenin beklenir bir durum olmadığını karşımıza çıkarmıştır.

Kadın kavramının toplumlarda erkeğin ötekisi olarak açıklanmaya çalışılması, sosyal alandan soyutlanmasını kolaylaştırmaktadır. Bu çeşit bir soyutlanma içinde kadının somut gerçeklerle sosyal alanda mücadele etmesi kolay değildir. Kadın ötekiliği kadının kendi farklılığı olarak tanımlanan bir öznellik değil, kadın erkeğin karşıtı olarak indirgenildiğinde öznellikten dışlanmış, öznenin ötekisi olarak konumlandırılmıştır. Simone de Beauvoir, "göreceli ötekilik" ve "radikal başkalık" (Direk,2016:56) çalışan düşünürleri referans vererek böyle bir ötekileştirmenin insanın etik varoluşunun temeline aykırı olduğunu sosyal alanda çözümlenmesi zor bir çok olayı beraberinde getirebileceğini savunmuştur.

Çocuklukla başlayan bu süreç artarak ve çeşitlenerek sürmektedir. Toplumların kadın ve erkek için kalıp yargılarının olduğu ve erkeklere göre sosyal alanda kadınların zorlandığı gerçeği Fiebert ve Meyer tarafından öne sürülmüştür. Örneğin, kadınların iş başvurularının erkelere göre zor kabul edilmesi gibi. Erkeklere yüklenen rollerin sosyal alan içinde tanımlanması oysa kadınlara yüklenen rollerin özel alanla genel olarak sınırlı bırakılması sorunların başlangıcı olarak görülmektedir. Cinsiyet ayrımcılığı, kalıp yargıları ve önyargıların özellikle kadın için sınırlar oluşturduğu aslında kadının kendisini gerçekleştirmesi engellenirken erkeğinde dolaylı olarak engellendiği ve sosyal sorunların büyüdüğü tartışılmıştır. Sosyal alandan yüklenen sorunlar kadın ve erkeğin ruhsal ve fiziksel olarak sıkıntılar yaşamasına neden olurken, ev, iş, sosyal alan ve eğitimlerini de olumsuz etkilemiştir (Dökmen, 2012:127-129).

Modernlik ve kadın konusunu çalışanlar, modern kadın kavramının 20. yüzyılın başlarından itibaren "evinde iş yapan anne ve eş olma özelliği ile tanımlanan kadınların, dışarıda iş yapan, ekonomik üretime katkı sağlayan, değer yargılarını özel alanın dışına taşıyan kimi zaman bakkal, kimi zaman işçi, kimi zaman doktor, kimi zaman şair ... olabilecek yetiyi kazanan ev düzenini sosyal hayata başarı ile taşıyabilen yaşama kalite katan kişiler" (Cott, 1987:145) olarak anlatılmıştır.

Özel alandaki iş paylaşımı kadınların sorunlarla karşılaştığı alanlar olarak kabul edilmektedir. Özel alandan sosyal alana çıkmak için geliştirilen teorilerde, kadınların özgüven içinde daha mutlu oldukları bunun özel alanda hissedilmesi ile birlikte kadın ve erkeğin mutlu bir ortam oluşturması ile geleceğe güvenle bakan aynı zamanda mutlu çocukların topluma kazandırılması anlamına geleceği de paylaşılmıştır. Klasik toplumsal rollerin kadın ve erkek üzerinde baskı oluşturduğu oysa işlerin optimal dağıldığı, kadın ve erkeğin ihtiyaçlarının sorumlulukları da eşit olmak üzere sağlanabildiği, özel alanda oluşturulan olanaklarla buna paralel olarak sosyal alanda da ayrımcılığın değil, kadın erkek her ikisi için de farkındalığın ortaya konulduğu bir toplum istenmektedir (Aulette & Wittner, 2012: 203).

Kadınların aile içi emeklerinin ekonomiye katkısı bazı dönemlerde kabul edilmemiş olsa da, vazgeçilmez bir katkısı olmuştur. Örneğin, Fransa'da, her dönemde kadınlar tarımla uğraşmışlardır. Önemli olan toplumsal açıdan kadının "kendi emeğini denetleyebilir" (Savran & Demiryontan, 2016:119) olmasıdır. Emeklerini nasıl harcayacaklarına ya da harcamayacaklarına eril söylem değil, kendileri karar verebilmelidirler.

Kadınların yaşam döngüleri içinde sosyal değişimleri, aile ve ev, bunu takip eden yakın sosyal çevreleri ve sosyal çevrede gösterdikleri yenilikler, yaşadıkları yer ve bölgede yaptıkları, ülkede ekonomik katılımları ile uluslararası anlamda sağladıkları etkinlikler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum "sosyal değişim paradigması" (Taplin, 1989:5) olarak kadınlar için kabul edilmesinin yanında erkeklerin de 20. yüzyılın başlarından itibaren kadınlarla sosyal alanda yaşamayı öğrendikleri sosyal alanın yüklediği birçok problemle birlikte mücadele ettiklerini ortaya koymaktadır.

4. SOSYAL ALANDA ÇIĞIR AÇAN KADINLARIN YÖNETİMLERE, SİYASETE VE TARİHE ETKİLERİ

Sosyal alan kadın-erkek temsili açısından önemlidir. Erkekler, bu alanda yer almada sorun yaşamazlarken, kadınlar çok uzun yıllar ve halen sorun yaşamaya devam etmektedirler. Günlük hayattan başlayarak, hayatın birçok alanında kadınların yer alması ya da yer almak için gösterdikleri mücadeleler sonrasındaki başarıları ortadadır. Kadınlar yüzyıllar içinde sosyal alanda yer alabilmeleri sonucunda yetenekleri ve yapabildikleri ile diğer kadınlara hatta erkeklere de örnek olmuşlardır. İnsanlığa sağladıkları yararlar kadar yönetim yapılarına, siyasal alana ve bunların getirisi tarihe yön vermede etkin olmuşlardır. Aşağıda anlatılacak kadınların ortak özellikleri, sosyal alana çıkmada engellenen ancak bu engelleri mücadeleleri ile fırsata

dönüştürebilen kadınlardır. Sosyal alana çıkmak adına gereken mücadeleyi vermemiş olsalardı, bu gün kendileri için yazılan başarı öykülerinin olması mümkün değildi.

4.1. Ada Lovelace

19. yüzyılın ortalarında yetişen Lovelace, özgürlüğünün özel alan ile sınırlanmasına karşı duran, eğitimin sosyal alana çıkmak için büyük bir fırsat olduğunu öngören kadınlardan biridir. Sosyal zekanın gelişiminin önemini o günlerde kavramış ve sanat/şiir ile uğraşmanın başarıyı arttıracığı inancını etrafındakilere de aktarmıştır. Ailesi eğitimi sürerken evlenmesini istemiş ancak Lovelace (Maggs, 2016:22) buna karşı durarak eğitimini tamamlamış ve mücadele vermiştir.

1843 yılında, günümüzün en gözde mesleklerinden biri olan bilgisayar programı ve kod yazmanın yaratıcısı olmuştur. Lovelace, ilk bilgisayar program yaratıcısı olarak, kod yazmanın 21. yüzyılda erkek işi gibi göstermeye çalışanlara karşı 19. yüzyılın ikinci yarısında bunu başaran ve bu konuda temel atan bir kadındır. Aynı zamanda Ada, bir matematikçi annenin kızı olarak yetişmiş ve kendisine “Paralelogramların prensesi” (Maggs, 2016:23) denilmiştir. Ada, “analizci”, “metafizikçi” ve “şairane bilim insanı” olarak adlandırılmıştır. Beynin düşünceleri nasıl yarattığı, müziğin matematikle ne denli bağlantılı olduğunu araştırma tezleri ile ortaya koymuştur. Devasa bir mekanik hesap makinesi icat eden Charles Babbage ile tanışmıştır. Bu fikri ileriye taşımak için uğraşmış ve 1843 yılında “Analitik Motor” denilen ileri bir bilgisayar / hesap makinesi tasarlamıştır. Delikli kartlarla programlama gerektiren planlamaları yaparak “sayıların büyücüsü”, “peri hanım” gibi isimlerle anılmıştır. Ada, tasarladığı makine üzerindeki yazılım ile, “makinenin belli bir sonuç üretmesini sağlayacak bir dizi talimatı” uygulanabilir hale getirmiştir. Bu makinenin çalışma prensibi Ada’nın tarihteki ilk “bilgisayar programcısı” olduğuna işaret etmektedir (Maggs, 2016:25).

ABD’lerinde Savunma Bakanlığı’nda oluşturulmuş bilgisayar dili “Ada” olarak adlandırılmıştır. 1998 yılından bu yana İngiltere’de İngiliz Bilgisayar topluluğu onun adına madalya ödülü vermektedir (Woolley, 2000: 43). Bilim ve teknoloji dünyası adına bu denli önemli işler başaran Ada, ülkesindeki teknolojik gelişmelerin yönetimde ve siyasette de kullanılmasını sağlamıştır. ABD ile sınırlı kalmayan yazılıma getirdiği temel prensipler diğer ülke teknolojileri ve yönetimlerinde de kullanılmıştır. Günümüzdeki yazılım programının temelini atan Ada, ülkelerin siyasal açıdan kullandığı programların da öncüsü olmuştur. Teknolojist Suw Charman- Anderson tarafından 2009 yılından bu yana her Ekim ayının ikinci Salı günü Ada Lovelace günü olarak anılmaktadır. 1800’lü yıllarda gösterdiği başarı ile kadınların domestik bir aile objesi olarak görüldüğü döneme ve tarihe adını altın harflerle yazdırmıştır (Toole & Lovelace, 1998:11).

4.2. Elizabeth ve Emily Blackwell

Amerika başta olmak üzere birçok ülkede tıp eğitimi alan ve tıp fakültesinden mezun olan kadınlara bu süreç Elizabeth ve Emily Blackwell kız kardeşler sayesinde açılmıştır. Bu kadınların iradesi ve azimleri tıp fakültesine kadınların da girebileceğini göstermiştir. 1830 yılında tıp fakültelerine kabul için müracaat eden Elizabeth Blackwell kadın olduğu için ret cevabı almıştır. Kadınlardan doktor olamayacağını ileri süren tıp fakülteleri onu kabul etmemiştir. New York dışında bulunan Geneva Tıp Fakültesi’ne kabul edilen Elizabeth bir şartla karşılaşmıştır; bu şart sınıflarında okuyacak kız arkadaşları için 150 erkek öğrencinin oylama yapması ve erkek öğrenciler tarafından kabul görmesi olarak belirlenmiştir. Erkek öğrenciler bunun bir şaka olduğunu düşünerek hepsi evet oyunu kullanmış ve Elizabeth Blackwell kazandığı tıp fakültesinde okuma hakkını bu şekilde elde etmiştir (Maggs, 2016:64). Eğitimi için verdiği mücadele özel alan ile sınırlandırılan kadınların istediklerinde neler yapabileceklerini göstermesi açısından önem taşımaktadır.

Elizabeth Blackwell, Amerikan Tıp Fakültesi’ni ilk bitiren ve doktor ünvanı alan kadın olmuştur. Ardından kardeşi Emily Blackwell, Western Reserve Üniversitesi Tıp Fakültesi’ne kabul edilmiş ve birincilikle bitirmiştir. Doktor kız kardeşler Amerika’da ilk tıp kliniği açan kadınlar olarak tarihe geçmişlerdir. Blackwell kardeşler 1853 yılında Geneva Tıp Koleji’ni kurarak, tıp okumak isteyen ancak tıp fakültelerine alınmayan kadınlara eğitim veren bir merkez oluşturmuşlardır. Tarihte bir ilke daha imza atarak ülke yönetiminden bu konuda kanunların çıkarılması için talepte bulunarak kadınların tıp alanında erkekler gibi meslek edinmesi için mücadele vermişlerdir (Faderman, 2000:289).

1870 yılında açtıkları klinik ve tıp eğitimleri Amerika’nın dışında Avrupa’nın birçok ülkesinde de örnek oluşturmuştur. Kadın ve çocuk sağlığı ile ilgili yaptıkları hizmetler halk arasında büyük bir takdir toplamıştır. Avrupa’da büyüyen ve gelişen kliniklere esin kaynağı olmuşlardır. Blackwell kardeşler 1900 yılında 18 ay süren bir Avrupa turunda kadın çalışmalarını, tıp alanı ve kliniklerin kurulması konularında birçok ülkeye öncülük etmişlerdir. Bu ülkelerde kadın ve tıp eğitimi konusunda yasal düzenlemelerin nasıl ele alınması gerektiği ile ilgili çalışmalara imza atmışlardır (Brown, 1989:25).

Kurdukları klinikte doktor aynı zamanda hastane personeli olarak çalışan Blackwell kardeşler tecrübe edindikleri konuları yazarak uygulamada kullandıkları gibi aynı zamanda satarak kazandıklarını kadın ve çocuk sağlığına harcamaları ile o günün şartlarında birçok hastalıkla mücadele etmişlerdir. Sadece bir doktor olarak değil, aynı zamanda bir hastane yöneticisi olarak kadınların ne denli başarılı olabileceğini Amerika’da olduğu gibi Avrupa’nın çeşitli ülkelerinde de göstermişlerdir. 1874 yılında ilk kadın hastane yöneticisi ünvanı yanında en başarılı hastane yöneticisi ünvanının da sahibi olmuşlardır (Blackwell, 2014:30).

4.3. Mary Sherman Morgan

Toledo Desales Üniversitesi’nde kimya okumak için evden ayrılan Morgan, kimya alanında eğitimini tamamlayamamıştır. Ailesi, eğitim yerine evlenmesine öncelik verdiği için Morgan, ailesinin yardımını almayacağını bilerek eğitim mücadelesine başlamıştır. Maddi sorunlarla karşılaştığı için çok iyi olduğu kimya alanından mezun olamamıştır. Bir süre sonra çalışmaya başladığı fabrika’da patlayıcı maddelerin üretiminde yer almıştır. Bir çiftlik hayatından eğitim alabilmek için ayrılan Morgan, “çiftlik kız” lakabından “roket kız” (WES, 2019) lakabı ile anılır olmuştur. Üniversite eğitimini tamamlayamamış ancak hayallerinden vazgeçmeyerek istediği alanda ilerleme olanağı bulmuştur.

Yaşadığı dönem içinde, II. Dünya Savaşı yılları ve savaşın getirdiği olumsuzluklardan biri de işsizlik olarak ortaya çıkmıştır. Ancak Morgan, işsizler arasında kadın işsizlerin oranının çok yüksek olmasından dolayı “kadın ve işsizlik” konularında da çalışmalarda bulunmuştur. Kendisi de savaş sonrası iş arayan bir kadın olarak yönetime sivil toplum örgütleri ile birlikte bu olumsuzluğu duyurmaya çalışmıştır. Yaptığı çalışmalar, kadın-erkek birçok kişinin iş bulmasında etkinlik göstermiştir. Kaliforniya’ya giderek iş aramaktan hiç vazgeçmemiş ve birçok işyerine başvuruda bulunmuştur. Üniversiteyi bitirmemesine rağmen Ohio’da çalıştığı Plum Brook Ordnance Works (Stroupe, 2013:33) mühimmat fabrikasının verdiği referans ile roket yapımı için uğraş veren sadece mühendislerin işe alındığı bölüme kabul edilmiştir.

II. Dünya Savaşı sonrasında Kuzey Amerika Havacılık’ta (North American Aviation-NAA) kurumsal performans uzmanı olarak işe başlamıştır. Dokuz yüz mühendisin çalıştığı fabrikada tek kadın olarak yer almıştır. “Rocketdyne” (Maggs, 2016:180) adı verilen roketin yapımında teknik ekibin başına getirilmiştir. ABD ordusu roket biliminde Morgan’ın itiş gücü kuvvetli yakıtına “Hidin” adını vermiştir. Morgan’ın geliştirdiği yakıt ve roket çalışmalarındaki sonuç, ABD’nin ilk füzesi Explorer I’i 1958 yılında yörüngeye fırlatması olarak karşımıza çıkmaktadır. Kendisi ile birlikte 12 kadın roket bilimci daha NAA’da onun sayesinde çalışmaya başlamıştır. Amerikan uzay programlarına büyük katkısı olan Morgan, Kaliforniya Teknoloji Enstitüsü’nde “Roket Kız” olarak adlandırılan ilk roket bilimci kadın olarak dünyaya tanıtılmaya çalışılmıştır (Maggs, 2016:182). Bu konuda kadınlara öncü olan Morgan, mesleklerin cinsiyeti olmadığını bir kez daha iş dünyası ile yönetimlere işaret etmiştir. Özellikle teknik konularda kadın başarısının ülkelerde eğitim sistemi ve yasalarla desteklenmesi için çalışmalarda bulunmuştur.

4.4. Annie Smith Peck

1872 yılında birçok üniversite tarafından başarılı bulunmasına rağmen kadın olmasından dolayı üniversitelere kabul edilmemiştir. Aynı zamanda ailesinin üniversite yılları için maddi destek vermemesi sonucunda ailesinden yardım almadan kapılarını kadınlara sonuna kadar açan Michigan Üniversitesi’nin Yunanca ve Klasik Diller bölümünü bitirmiştir. Yine aynı alanda yüksek lisans yapan Peck Purdue Üniversitesi’nde Latince, Konuşma Sanatı ve Almanca Öğretmenliği’ni kabul ederek Birleşik Devletler’deki ilk kadın öğretim görevlilerinden biri olmuştur. Atina’da Amerikan Klasik Çalışmalar Fakültesi’ne kaydolun ilk kadındır. Ülkesinin yanısıra bir başka ülkede de üniversiteye girişte başarı sağlamıştır.

Akademik başarısı onun en büyük tutkusu olan dağcılığın önüne geçememiştir. Dünyanın değişik bölgelerinde dağların zirvelerine tırmanmıştır. Dağcılık ile ilgilenen Peck, zirve tırmanışlarında ilk kez “kadınlara oy hakkı” (Maggs, 2016:208) pankartlarını dikerek Her tırmandığı dağda kadınların oy hakları ile ilgili değişik pankartları farkındalık için bırakmış ve bu durumun basında yer almasını sağlamıştır.

Peck, “Alimler dünyasında iyi işler yapmış olan bir kadın, kendisine iyi bir alim kadın denmesinden hoşlanmaz. Ona iyi bir alim deyin ve konuyu orada kapatın... ben Birleşik Devletler’deki bütün erkeklerden 1.500 fit daha yükseğe tırmandım. Bana kadın dağcı demeyin” (Maggs, 2016:207) sözleri ile mesleklerin cinsiyetçi bir ayırım içermemesi gerektiğini vurgulamıştır.

Dağ tırmanışlarında gerekli olan pantolon giymenin bile cesaret istediği bir dönemde birçok yeniliğe ve kadın – siyaset konusunda “oy hakkı” özelinde çalışmalarda bulunmuştur. Cinsiyet eşitliğinin her alanda olması gerektiğini anlatmak için gittiği her yerde söyleşilerde bulunmuş ve tırmanışlarında “cinsiyet eşitliğinin önemi üzerine pankartları” (Kimberley, 2017:239) zirvelere taşımıştır. “Nasıl tek bir erkek tüm erkekleri temsil etmez ise, tek bir kadın da tüm kadınları temsil etmez” inancı içinde insan olarak elinden geleni yapmaya çalıştığını anlatmıştır. Yaşamının büyük bir bölümünde tutkusu olan “dağcılığı” Himayalar’daki tırmanışı ile ilk 24.000 fit yüksekliğe tırmanan kadın dağcı ünvanını almıştır. Bu ünvan kadar tırmandığı dağların zirvesinde kadınların çeşitli konularda hakları ile ilgili farkındalıkları toplumlara anlatmıştır.

5. SONUÇ

Toplumsal cinsiyet ya da cinsiyetlerin toplumsallaştırılması yıllardır üzerinde tartışılan konuların başında gelmektedir. Ailede büyüttüğümüz çocuklara, eğitim verdiğimiz kurumlardaki öğrencilere, sosyal çevredeki bireylere, iş yerlerindeki çalışanlara cinsiyetleri toplumsallaştırdığımız haliyle öğretme ve sunma yoluna gidilmektedir. Toplumdaki gerçeklikler ikinci plana itilerek, eril söylem ağırlıklı ve ikircikli olarak toplumsal cinsiyet konusunda çözüm aranmaya çalışılmaktadır.

Tarih, toplumsal cinsiyet konusunda eril söylemin ortaya koyduğu paradokslarla doludur. Bunların başında toplumun kadın ve erkek olarak eşit bir şekilde biraraya geldiği söylense de, sosyal alanda kadının yeterince var olduğunu belirtmek gerçekçi bir yaklaşım değildir. Kadınlar sosyal alana çıkıp kendilerine alan açabildiklerinde neler yapabildiklerini ve başarılarını yüzyıllar boyunca göstermişlerdir.

Konu içinde yer alan dört kadın değişik ailelerde büyümüş, değişik eğitimler almış ve meslek sahibi olarak farklı alanlarda çalışma olanağı bulmuşlardır. Ancak ortak özellikleri “sosyal alana çıkma mücadelesi” göstermiş olmalarıdır. Bu kadınlar gereken mücadeleyi gösterememiş olsalardı, hiçbiri tarih sayfalarındaki yerlerini alamayacaklardı. Hepsinin ortak yanı, erken bir yaşta evlenmelerinin aileleri ve sosyal çevreleri tarafından istenmesi, eğitim alabilmek için aileleri ile mücadele vermeleri ve bunu onlara anlatmaya çalışmalarıdır. Bir diğer ortak yanları eğitim alabilmek için sosyal alanın ne denli önemli olduğunun altını çizmeleridir.

Başarı öykülerinin içinde insana dair bir mücadele yer almaktadır. Bu mücadelenin adı “sosyal alan”dır. Meslek edinebilmek için gereken eğitim kurumlarında yer alabilmek adına verdikleri mücadele, meslek edindikten sonra çalışma ortamlarında kendilerini kabul ettirebilme çabaları ve cinsiyetlerin toplumsallaştırılmasındaki yanlışlıkların getirdiği olumsuzluklarla baş edebilmek ortak sorunlarıdır. Bir diğer ortak yanları ise, toplum içinde edindikleri meslek, kariyer ve statüde ilkleri temsil etmeleridir.

Toplum kültürlerinde toplumsal cinsiyete bakış açısını değiştiren bu kadınlar mesleki başarılarını zirveye taşımakla kalmamış aynı zamanda kendi konularında ülke sınırlarını aşarak ülkeleri başta olmak üzere diğer birçok ülkenin yönetiminde, siyasetinde ve tarihinde yeniliklere öncülük etmişlerdir. Dünyaya bakışlarındaki yeniliklerle ve sosyal alanda olanakları

doğrultusunda topluma yol göstermeleri açısından çığır açan kadınlar olarak yer almışlardır. Kadınların tarihi değiştirmeleri ve buna bağlı olarak yönetimlere ve siyasete etki edebilmeleri “sosyal alana” çıkmaları ile olanaklıdır.

KAYNAKÇA

- Arduman, D. (2013). *Cinsiyet, Cinsel Kimlik ve Cinsellik*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Aulette, J.R. & Wittner, J. (2012). *Gendered Worlds*. Oxford New York: University Press.
- Blackwell, E. & Blackwell E. (2014). *Adress On The Medical Education Of Women*. London: Nabu Press.
- Brown, J. (1989). *Elizabeth Blackwell Physician (American Women Of Achivement)*. USA: Chelsea House Publisher.
- Bottomore, T. (1987). *Siyaset Sosyolojisi*. E. Mutlu (çev.) Ankara: Teori Yayınları,
- Charlestworth, H. (1995). Human Rigts as Men’s Rights, (Ed.Julie Peters and Andrea Wolper), *Women’s Rigths International Feminist Perspectives*. London.: Human Rights Routledge
- Cott, N.F. (1987). *The Grounding Of Modern Feminism*. New York: The United Sattes Of America by Vail. Ballou Press, Binghamton.
- Direk, Z. (2016). *Cinsiyeti Yazmak*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Dökmen, Z. Y. (2012). *Toplumsal Cinsiyet*. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Dubos, E.C. (1998). *Woman Suffrage And Women’s Rigths*. New York: New York University Press.
- Faderman, L. (2000). *To Believe In Women*. USA: Mariner Books.
- Kerber, L.K. (1980). *Women Of The Republic Intellect & Ideology In Revolutionary America*. Virginia: The University Of North Coralina Press.
- Kimberley, H. (2017). *A Woman’s Place Is At The Top A Biography Of Annie Smith Peck*, New York: St. Martin's Press.
- Maggs, S. (2016). *Harika Kadınlar. B. Gündüz (çev.)* İstanbul: Butik Yayıncılık.
- Mill, J.S. (2016). *Kadınların Özgürleşmesi*. D. B. Aksel (çev.) İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Morgan, M.S. (2004). *Women%20 Mary%20Sherman%20Morgan_0.pdf* adresinden alınmıştır.
- Saliya, D.A. (2017). *Judith Butler ve Postmodern Feminizm*. İstanbul: Kibele Yayınları.
- Savran, G.A. & Demiryontan, N.T. (2016). *Kadının Görünmeyen Emeği*. İstanbul: Yordam Kitap.
- Stroupe, A. (2013). *Rocket Girl: The Story Of Mary Sharmen Morgan America’s First Female Rocket Science*. New York: Prometheus Books.
- Taplin, R. (1989). *Economic Development And The Role Of Women*, Gover Publishing Company, Old Post Road, Brookfield, USA: Vermont.
- Toole B. & Lovelace A.K. (1998.). *The Enchantress Of Numbers: Prophet Of The Computer Age*. England: Strawberry Press.
- Wedel, H. (2013). *Siyaset ve Cinsiyet*. C. Kurultay (çev.) İstanbul: Metis Yayıncılık.
- WES. (2019). *Magnificent Women: Mary Sherman Morgan*, 11.09.2019 tarihinde www.wes.org.UK/magnificentwomen adresinden alındı.
- Woolley, B. (2000). *Ada Lovelace The Bride Of Science: Romance, Reason and Byron’s Daughter*. England: Schaum Outline Series 2000.